

ZORAN GROZDANOV I MARINA SCHUMANN (UR.)

Reformacija: globalni događaj
u lokalnoj perspektivi

Zoran Grozdanov i Marina Schumann (ur.)
Reformacija: globalni događaj u lokalnoj perspektivi

ZORAN GROZDANOV I
MARINA SCHUMANN (UR.)

Reformacija: globalni događaj u lokalnoj perspektivi

Teološki fakultet
Matija Vlačić Ilirik
Zagreb, prosinac 2020.

Nakladnik
Teološki fakultet Matija Vlačić Ilirik, Zagreb

Za nakladnika
Lidija Matošević

Teološko-jezična lektura
Marina Schumann

Recenzenti
Marko Medved i Alojz Jembrih

Prijelom i grafička oprema
Teofil Dereta

Tisak i uvez
GRAFOMARK d.o.o.
Josipa Lončara 2f, Zagreb

Copyright za hrvatsko izdanje. Teološki fakultet Matija Vlačić Ilirik

Sva prava pridržana. Ni jedan dio ove knjige ne smije se bez odobrenja nakladnika reproducirati ili prenositi u bilo kojem obliku, ni na koji na koji način, elektronički ili mehanički, uključujući fotokopiranje, snimanje ili pohranivanje u bazu podataka.

Izdanje ove knjige pripomogla je novčanom potporom Evangelische Kirche Deutschland.

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001083397.

SADRŽAJ

Uvodna riječ	7
I. Rasprave	
Lidija Matošević <i>Što nam je reformacija donijela/odnijela? Protestantska egzistencija između jubilejskih lovorika i pokorničke apologije „odijeljene braće“</i>	13
Ivan Šarčević <i>Franjo Asiški i Martin Luther. Prilog receptivnom ekumenizmu</i>	55
Ankica Marinović <i>Pape i protestanti: od pape Ivana XXIII. do pape Franje</i>	89
Maja Ćutić Gorup <i>Kapetani i namjesnici Pazinske knežije kao zaštitnici reformacije</i>	117
II. Prinosi	
Thomas Bremer <i>Katoličko-protestantski odnosi u zemlji reformacije danas</i>	139
Elisabeth Schüssler Fiorenza <i>Feminizam, religija i te*logija</i>	147
Jürgen Moltmann <i>Kršćanstvo, čovječanstvo i novi nacionalizam</i>	167

UVODNA RIJEČ

Godine 2017. diljem svijeta se obilježavala petstota godišnjica nastanka reformacijskog pokreta, koji je izmijenio ne samo religijsku, već i političku, društvenu i gospodarsku sliku Europe te ponajprije zapadnoga svijeta. Održavale su se brojne konferencije, objavljivao se značajan broj monografija posvećen ovoj važnoj godini u europskoj i svjetskoj povijesti. U tom pogledu, razmjerno vrlo malenom broju protestantskih vjernika u Hrvatskoj, i naša je zemlja doživjela određeni broj ne samo medijskih, već i akademskih doprinosa obilježavanju ovoga jubileja. Tom obilježavanju pridružio se i naš Sveučilišni centar za protestantsku teologiju Matija Vlačić Ilirik tako što je 24. studenoga 2017. godine u svečanoj dvorani Sveučilišta u Zagrebu organizirao jednodnevni skup „Reformacija: globalni događaj u lokalnoj perspektivi“, čiji izbor radova ovdje donosimo.

Iako sa značajnim zakašnjenjem, ovaj zbornik progovara o temi koja ima trajnu vrijednost i stoga smatramo da za objavljivanje ovakvog izbora tekstova interes ne jenjava. Reformacijski pokret u Hrvatskoj do dana današnjega je ostao na marginama znanstvenog istraživanja, kao i prisutnosti u široj kulturnoj zajednici. Stoga se nadamo da će i ovaj naš obimom skroman, ali sadržajem, kako vjerujemo, značajan doprinos dijelom ispuniti praznine koje su prisutne u vrednovanju reformacijske misli u Hrvatskoj, kao i šire.

Ovaj svezak podijeljen je na dva dijela. U prvome dijelu nalaze se tekstovi koji progovaraju o različitim aspektima reformacijske misli, s posebnim naglaskom na ekumenskoj dimenziji reformacije, do koje nam je iznimno stalo u našem radu. Lidija Matošević tako govori o važnim doprinosima, ali i manjkavostima reformacijske misli i teologije crkava koje su proizašle iz reformacije. Pritom napominje kako je jedna od važnih posljedica reformacije bilo i „oslobađanje” Crkve od moći koja joj ne pripada te koja u pitanje dovodi njezinu narav kao zajednice onih koji u slobodi odgovaraju na Isusov poziv na nasljedovanje“, ali ona je obilježila i početak razdvajanja vremenitoga od duhovnoga područja, što je dovelo do procesa sekularizacije u zapadnoj Europi. U drugome tekstu fra Ivan Šarčević uspoređuje misao dvojice, kako ih je nazvao, „najvećih religioznih genija zapadnoga kršćanstva“, Franje Asiškoga i Martina Luthera, ističući kako povratak na Luthera i Franju označava i povratak evanđelju i odustajanje od svjetovne moći, kao i svraćanje pogleda na one koji su žrtve različitih oblika te moći, od svjetovnih do crkvenih. Treći tekst, iz pera Ankice Marinović, progovara o odnosu papa prema protestantima u posljednjih stotinu godina, od pretkoncilskog razdoblja do napora koje papa Franjo ulaže u ekumensko približavanje. Autorica naglašava da je potrebno učiniti daleko više od prigodničarskih ekumenskih susreta. Umjesto toga, potrebna je ekumenska zauzetost ne samo za približavanje različitih konfesija, već i za zajednička nastojanja oko dobrog života u svijetu. Posljednji tekst u ovom prvome dijelu napisala je Maja Ćutić Gorup. U njemu je na vrlo sustavan način obrađen utjecaj reformacijske misli na Pazinsku knežiju u drugoj polovici 16. stoljeća te ovaj rad predstavlja značajan doprinos historiografskom rasvjetljavanju prisutnosti reformacijske misli na području današnje Hrvatske.

U drugome dijelu sakupili smo tekstove koji su samo dijelom izloženi na našem skupu povodom 500. godišnjice reformacije. Od to troje autora, Thomas Bremer je izlagao na skupu te je u svom kratkom prilogu prikazao odnose između katolika i protestanata u zemlji u kojoj je reformacija uglavnom i nastala – Njemačkoj. Kao posebnu značajku toga odnosa autor navodi i mogućnost slavljenja euharistije u različitim crkvama, što je još jedno od važnih otvorenih pitanja ekumenskih odnosa.

Druga dva teksta nisu izvorno izložena na skupu, no uvrstili smo ih u ovaj zbornik jer smatramo da je vrlo važno objaviti ih za hrvatsko čitateljstvo. Ta važnost ne očituje se samo u tome što su to tekstovi eminentnog svjetskog teologa i teologinje, nego i u tome što su u tim tekstovima otvorena pitanja koja je potrebno iznijeti za raspravu. To su tekstovi Elizabeth Schüssler Fiorenze i Jürgena Moltmanna. Teologinja Elizabeth Schüssler Fiorenza svoj je tekst „Feminizam, religija i te*logija“ izložila u svečanoj dvorani Sveučilišta u Zagrebu 16. svibnja 2018. godine kao gošća našega Centra te joj se srdačno zahvaljujemo na tome što je ustupila tekst za prijevod putem kojega se hrvatsko čitateljstvo može upoznati s njezinom aktualnom teološkom misli. Valja napomenuti da ovo nije prvi hrvatski prijevod rada dr. Schüssler Fiorenze – njezino ključno djelo *Njoj na spomen* objavljeno je na hrvatskom 2011. godine u nizu „Bibliotheka Flaciana“ Teološkog fakulteta Matija Vlačić Ilirik u Zagrebu, prethodnika našeg Sveučilišnog centra za protestantsku teologiju. Tekst Jürgena Moltmanna izvorno je izložen na Festivalu alternative i ljevice u Šibeniku (FALIŠ) u rujnu 2018. godine, a progovara o važnoj temi koja je goruće pitanje današnjega čovječanstva – novom nacionalizmu koji se ogleda u porastu populizama i politikama straha te kršćanskom odgovoru na njih. Ovim putem zahvaljujemo se organizatorima FALIŠ-a na ustupljenom tekstu.

Moltmann je zainteresiranom hrvatskom čitateljstvu već dobro poznat putem hrvatskih prijevoda, budući da su dvije njegove knjige, *Raspeti Bog* i *Teologija nade*, objavljene 2005. i 2008. godine kod nakladnika Ex Libris – Rijeka, a dr. Moltmann osobno je za njih napisao predgovore hrvatskom izdanju i više je puta gostovao na skupovima i tribinama u Zagrebu.

I na kraju, zahvaljujemo se Evangelische Kirche Deutschland (EKD) na financijskoj pomoći pri objavljivanju ovoga sveska.

Nadamo se da će ovaj svezak pripomoći upoznavanju širine reformacijske misli te njezinom ozbiljenju u životu vjernika, ali i u društvenoj stvarnosti koja nas okružuje.

Urednici

Zoran Grozdanov

Marina Schumann

Zagreb, 1. prosinca 2020.